

ІНТОНАЦІЯ І «ФОНОЦЕНТРИЗМ» Б. АСАФЬЄВА

Гайдамачук О.В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

Музикознавець Б. Асаф'єв тлумачив інтонацію гносеологічно: «мислення про дійсність, що стає звучанням», осмислене керування «інтелектом, вимовляючи звук», тобто джерело сенсу і його свідому трансляцію – «сміслові звуковиявлення». Через акцент на логічній, а не емоційній складовій інтонації це звучить цілком «логоцентрично»: згідно з Дерріда, «всередині логосу ніколи не переривався первісний зв'язок із звуком». Суголосно своїй епосі, Асаф'єв пояснює перетворення «живих інтонацій» на певні «норми», які, грамотно використані композитором, ведуть слухача, наче «нитка аріадни» до «стану свідомості» композитора. Метафора шляху, мандрівки, налаштовує на місце, де важко зорієнтуватися без «нитки» і де слухача убезпечено від вільного пошуку. Дерріда у мандрівках «фоноцентричними» текстами закликає читача позбутися «нитки» - унеможливити для інтонації буття «архонтом», натомість вказавши їй на «підкорене місце в структурі» письма. Його читач має обирати шлях поза протоптаною стежкою. Для Асаф'єва нитка – інтонація – «адаптер» до стану, де сенси самі відкриваються: фрагменти для «проникнення вглиб» і «провідники пам'яті, оціночні ознаки, норми суджень». Він не відчував небезпеки в «архонтному» статусі інтонації і рефлексував, як ефективніше через неї просувати нові звукоідеї. Якщо кожна «епоха чула тільки те, що хотіла», то як гарантувати генію прижиттєвий успіх? Питання на кшталт «чи здатні епохи чути небажане?» або «хто є суб'єктом бажань епохи?» він не ставить. Натомість протиставляє гармонію «від клавірної фактури» – гармонії «від мелосу», від дихання, пасивний слух – активному слуху, форму-схему – формі-процесу, абстрактно-темброве слухання – інтонаційно-тембровому слуханню.

Асаф'єв орієнтується в епохальних інтонаціях за традиційними «межевими стовпами» лінійного «розвитку», «еволюції» і «боротьби». Епізодично припускає паралелі, натрапляє на «глухі кути» і нерозчуті інтонації, шанс «дороговкази» за якими визнає тільки у випадку їх закріплення у суспільній свідомості: «наступні покоління не «підбирають» суб'єктивних витонченостей... або збагачують «непочуте» і закріплене свідомістю суспільства, або прагнуть цей спадок по-своєму подолати: і знову й знову суб'єктивісти намагаються вирватися «на волю» і створити свою власну мову, але почує їх обране коло таких же мрійників». Значить, «несловникові» інтонації мають свою, хоч і нечисленну, аудиторію.

Отже, еволюцію інтонацій Асаф'єв узалежнював від суспільної свідомості, яка, переживаючи «кризи інтонацій» під час зміни епох, щоразу переглядає «словник інтонацій», який, проте, ніколи не буває абсолютно новим. Інтонації гіперчутливих «мрійників» і суб'єктивістів» приречені, якщо вони не спираються на бажання «фоноцентричної» епохи. Натомість Дерріда намагався виробити такі умови «гри», коли інтонації мрійників удоступнюються на фоні епохи, яка попри «небажання» їх чути, давала їм життя.